

Maletes viatgeres de poesia

*Cicle
inicial*

Poesia a l'escola

El text poètic és un dels millors instruments per descobrir les possibilitats d'expressió que ofereix la paraula, ja que incita a fer-ne un ús creatiu, imprevist; convida a l'artifici i al joc i indueix a manifestar l'insòlit, l'absurd o els matisos més sorprenents d'allò que és real.

La creativitat i la fantasia s'hi poden esplaiar sense límits, ja que l'inici del treball poètic és aprendre a relacionar paraules i sensacions.

Per això, la poesia és un bon recurs per a treballar el llenguatge amb els alumnes, ja que partim de textos curts, amb una gran riquesa de llenguatge. Ens permet treballar: la comparació i el sentit figurat de les paraules. Ens ofereix la possibilitat de captar sensorialment la realitat objectiva del poema i arribar a l'essència de les coses, fets o fenòmens que en són el nucli.

A l'hora de treballar la poesia amb els alumnes, l'objectiu principal ha de ser **el contacte actiu amb el llenguatge poètic**, per això cal tenir ben present una sèrie de consideracions:

- Aquests contacte amb el llenguatge poètic, l'alumne no el pot fer sol ni en fred, l'ha de fer guiat.
- La creativitat es basa fonamentalment en la disposició de l'individu i per tant necessita un clima de seguretat i de llibertat per expressar-se.
- L'alumne ha de adonar-se que la poesia és una expressió lliure i no el fruit de la rigidesa normativa i hem d'evitar que vulgui fer una calca dels poemes rimats dels adults.
- El poema no ha de ser només una assonància o un nombre de síl·labes, ha de ser essencialment l'expressió d'un pensament.

Per això el mestre/a ha de ser l'element provocador, ha d'aconseguir un entorn favorable per fomentar un clima creatiu, de joc, d'improvisació i enriquir a l'infant amb estímuls adequats, sensibilitzar-lo respecte als estímuls ambientals, perquè reaccioni d'una manera sensible davant el que veu, sent, toca, olora, escolta. Fer-lo més sensible a la seva pròpia experiència motivarà la seva expressió i com més capaç sigui d'establir relacions sensibles, millor serà la seva comprensió de les coses.⁽¹⁾

¹ BESORA, Ramon. *Poesia i escola*. Editorial Barcanova

Com a fil conductor de tot aquest treball entorn de la poesia, és bo pensar alguna activitat que marqui un objectiu final del procés:

- **Organitzar un recital de poemes**, a partir de textos treballats o de elaboració pròpia. Aquesta activitat implica que tots els alumnes participin en un projecte comú: la selecció de poemes, el treball conjunt en l'aprenentatge de declamació i el muntatge plàstic i escènic de la representació.
- **Fer una exposició amb tot el material treballat i l'elaborat pels mateixos alumnes**, fer això també implica la participació de tot el grup classe: elaboració de criteris per a l'exposició - per a quin públic, on, quan, de quina manera... -; selecció, recollida i presentació del material que es vol exposar; anunci de l'acte, realització i muntatge...
- **Fer un recull o fitxer de poemes**, amb totes aquelles poesies que més els han agradat, tant si són les que han treballat a classe com si es tracta de produccions pròpies, acompanyades de dibuixos, fotografies, pintures... que il·lustrin aquests poemes.
- **Realitzar una "Galeria de personatges"** que consistiria en un joc d'endevinalles a partir de poemes sobre els companys, mestres, amics... que es pot il·lustrar amb pistes diverses: fotografies, dibuixos, siluetes, llistes de noms...

*L'estructura d'aquesta proposta entorn de la Poesia està basada en el llibre ULL DE BOU, cicle superior de primària, editat per Barcanova. (Actualment fora del mercat)
En són autores: Anna Camps; Montserrat Camps; Teresa Colomer; Marta Milian.*

Els poemes que trobareu a les activitats són extrets dels mateixos llibres que s'han utilitzat per confeccionar el recull de cada cicle. Són els llibres que viatgen amb les maletes.

La proposta de treball MALETES VIATGERES DE POESIA i el recull de poemes per cicles han estat realitzats per l'equip de mestres del CRP d'Osona i l'extensió a Perafita.

ÍNDEX

1. De què parlen els poemes

Com treballar aquest bloc?	3
Suggestiments	4
Activitats	7

2. Poesia per mirar

Com treballar aquest bloc?	24
Suggestiments	25
Activitats	26

3. Poesia per jugar

Com treballar aquest bloc?	34
Suggestiments	35
Activitats	36

4. Com sonen els poemes?

Com treballar aquest bloc?	46
Suggestiments	48
Activitats	50

5. Com és el llenguatge dels poemes?

Com treballar aquest bloc?	58
Suggestiments	59
Activitats	60

6. Fem poemes

Com treballar aquest bloc?	64
Suggestiments	65
Activitats	67

1. De què parlen els poemes?

El treball d'aquest bloc pretén que els alumnes descobreixin en els poemes una forma expressió en la qual es valora els aspectes estètics de la llengua, la musicalitat de les paraules, la creativitat i la sensibilitat per explicar les coses com són, per comunicar sensacions i sentiments.

Amb els més petits, cal fomentar aquest contacte amb la poesia de forma essencialment oral, de manera que el treball sigui molt expressiu, dinàmic i participatiu. En definitiva passar-s'ho bé escoltant i aprenen poesia.

La poesia és un bon recurs si tenim en compte que es tracta de textos breus i d'una gran riquesa de vocabulari.

Com treballar aquest bloc?

- 1 **Escoltant** poemes recitats pel mestre o per alguna altra persona i/o gravacions de poemes recitats o cantats.
- 2 **Parlant del poema** per tal d'afavorir la seva comprensió: Què ens explica. Com ho explica. Quines sensacions hem tingut al escoltar el poema. Ens ha agradat, per què ... Treballar el vocabulari.
- 3 **Llegint** els poemes en veu alta davant dels companys.
- 4 **Memoritzant** poemes treballats, si un poema no s'entén no se li pot donar l'entonació adequada. Assajar quina és la millor manera de dir cadascun dels versos, com jugar amb la intensitat de la veu, amb el ritme, la pronunciació correcta...
- 5 **Recitant** els poemes memoritzats davant dels companys o davant d'un petit públic.
- 6 **Escenificant** algun poema que expliqui una petita història o situació representable.
- 7 **Cantant** algun dels poemes treballats.
- 8 **Expressant plàsticament** algun dels poemes treballats.

Suggeriments

- A l'inici del procés, és important que els alumnes escoltin moltes poesies, que les comentin, que les compreguin que gaudeixin del llenguatge poètic.

A més a més, podem aprofitar les poesies per parlar de sensacions i sentiments:

Els poemes **Sol, vine** i **La nit** ens poden servir per parlar de la sensació de por que pot produir la foscor o el fet d'anar a dormir per la sensació de sentir-se sol.

El poema **Els estels brillen** ens permet parlar de la importància que té saber manifestar els sentiments: dir les coses que et fan estar content/a, dir les coses que ens agraden...

El poema **Si fos mariner** pot servir per parlar de la possibilitat de fer amics, fins i tot quan et trobes en altres indrets diferents al que tu vius.

Després de l'audició d'una poesia, se li pot donar un paper rellevant, exposant-la a la classe de manera vistosa (com si fos un petit cartell) de manera que la tinguem present fins a la propera sessió, que obrirà pas a una nova poesia.

- Es poden repartir poemes curts que ja s'hagin treballat, cada alumne fa una lectura personal en veu baixa i després quan si sent més segur el llegeix davant dels seus companys.
- És important ajudar als alumnes a memoritzar els poemes treballats, ja que no es tracta només d'exercitar la memòria, sinó de trobar la millor manera d'expressar el que diuen cadascun dels versos, això implica treballar: l'entonació, jugar amb la intensitat de la veu, el ritme, la respiració i sobretot aconseguir una bona dicció.

Es un bon treball de llengua que es pot compartir amb l'àrea de música.

- El treball de memorització pren sentit quan l'esforç que requereix té un objectiu, com per exemple recitar-lo davant d'un grup de companys de l'escola...

També es pot utilitzar aquest recurs per escenificar poemes que expliquen una petita història; d'aquesta manera el poema es pot fragmentar per ser interpretat per més d'un alumne. O bé, agafar uns quants poemes que parlin d'un mateix tema i recitar-los amb una escenografia relacionada amb el seu contingut.

- Hi ha bastants poemes que han estat musicats; cantar-los a més a més de recitar-los, pot ser un bon mitjà per a treballar el ritme d'algunes poesies.
Aquest també és un recurs a compartir amb l'àrea de música.

- La representació plàstica dels poemes, com: dibuixos, pintures composicions, collage... ens poden servir tant per il·lustrar el poema com per manifestar la seva comprensió.

Potser és un dels millors recursos que tenim per als menuts, que encara no tenen prou domini de la llengua per a fer treballs escrits sobre els poemes.

Suggeriments

Podríem també, plantejar alguns treballs escrits entorn dels poemes treballats:

- Es pot donar dos o tres poemes senzills sense títol i per una altra banda donar els títols dels poemes. Demanar que facin correspondre cada títol amb el seu poema.

Si els alumnes no saben llegir tots sols els poemes es pot fer oralment; aleshores serà el mestre qui llegirà en veu alta el poema i els alumnes poden respondran oralment o bé alçant un rètol amb el nom del poema.

- Podríem donar un poema fragmentat, cada fragment al costat d'un requadre blanc on l'alumne hagués de fer el dibuix d'aquells versos.

- Un altre tipus d'activitat podria ser, buscar poemes molt descriptius i demanar als alumnes que facin un dibuix o una pintura on es pugui veure tot allò que ens explica el poema.

- Hi ha poemes que, a més a més de ser molt descriptius, expliquen una petita història. Aquests poemes també ens podrien servir per fer una petita auca. Dividint el poema en fragments de dos versos, cadascun d'aquests serà el text corresponent de les vinyetes de l'auca.

Si els alumnes són petits se'ls pot donar l'auca dibuixada i el text a part en unes etiquetes per retallar. Els alumnes haurien de llegir el text, retallar-lo i enganxar-lo a sota del dibuix corresponent.

També es podria donar el text escrit a sota de cada vinyeta de l'auca. Els alumnes haurien de llegir el text i fer el dibuix corresponent.

- Podríem representar un poema a través d'un desplegable o collage que ajudi a comprendre el significat dels diferents versos.

Aprofitant que en el recull de poemes, a l'apartat "**estacions**" hi trobareu una dita per a cada més de l'any; es podria fer un dibuix o pintura de cada dita, i amb les dotze il·lustracions realitzades confeccionar un calendari.

Quin títol li posaries a cada poema ? Escriu-lo

El jardí

La tardor

A l'arbre hi ha una fulla que està ja
a punt de caure
i l'últim raig del dia, que ho sap,
encara la daura

Josep Carner

Colliu la rosa de dia
i de nit el gessamí;
el gessamí en una tanca,
la rosa al mig del jardí.

Josep Carner

Quin títol li posaries a cada poema ? Escriu-lo

El cirerer

El semàfor

Amb el calor i el bon temps
un *joier molt traçut*
em permet que cada estiu
tingui penjada a l'orella...
arracada ben vermella.

Lola Casas

Mira com pica l'ullet
pintat de vermell
groc
o verd.

Lola Casas

Quin títol li posaries a cada poema ? Escribeu-lo

El gat

El grill

Animal de cos menut
i de llom geperut
que amb diligent mossegada
es cruspeix una arengada.
Tot el dia menja i jeu
I de nit fa "marrameu"

Lola Casas

Nit d'estiu, nit de calor.
L'herba s'asseca, però jo, no.
Com més calor fa,
més bé jo estic;
ella rondina, i jo, ric..., ric!...

Joana Raspall

Llegeix aquest poema

EL SOL

Sol vine, que el núvol
tot ell és negror,
fem-nos companyia
si també tens por.

Josep Carner

El poeta li demana al sol que li faci companyia perquè la foscor li fa por.

I tu què hi dius?

1. Algunes vegades tens por? _____

2. Quines coses et fan por? _____

3. Què fas si alguna cosa et fa por? _____

Llegeix aquest poema

SI FOS MARINER

Si fos mariner
me n'aniria a la Xina.
Tot arreu del món
amics hi tindria.

(popular catalana)

El poeta diu que si anés a un altre país també hi tindria amics.

I tu què hi dius?

1. Tens algun amic d'un altre país? _____

2. Com es diu? _____

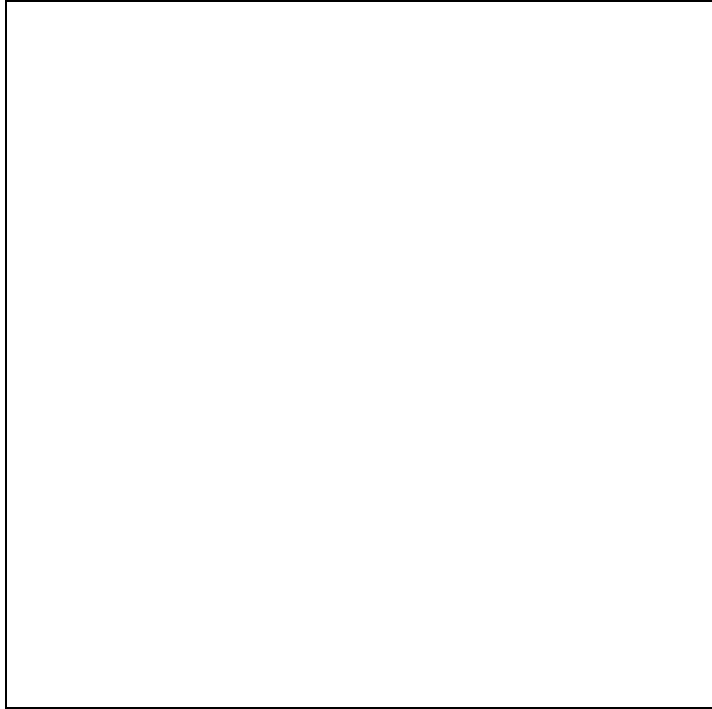
3. Us expliqueu coses dels vostres països? _____

4. Jugueu junts? _____ A on? _____

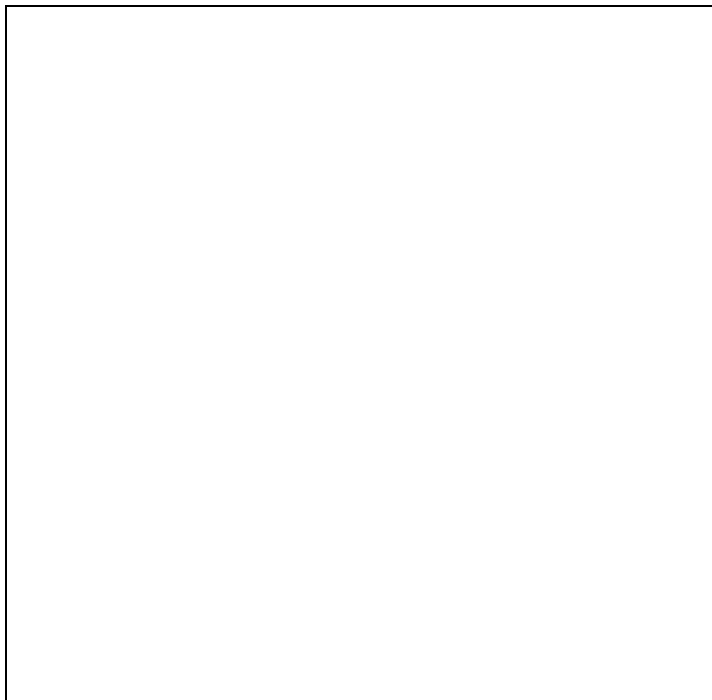
Dibuixa a cada requadre el que diuen els versos

LA LLUNA

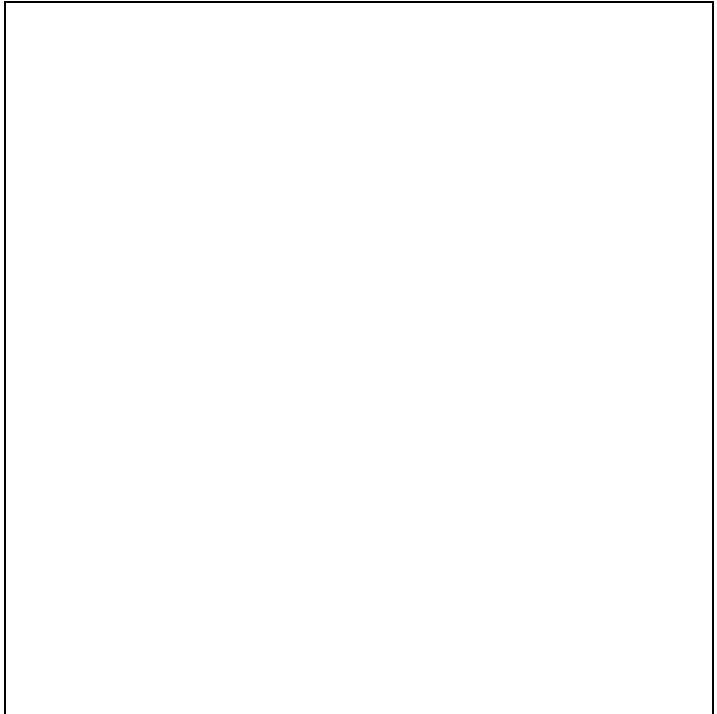
La lluna, tant blanca,
.sembla de paper.

Té cara de pena
i res no hi pot fer

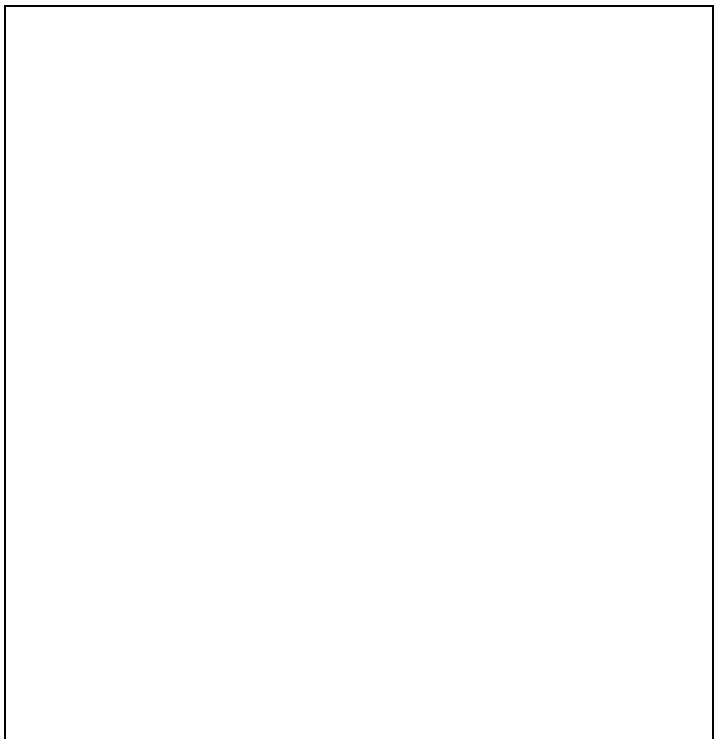

Penjada
en la fosca
com un llumener,

la lluna
ja plora,
damunt el carrer

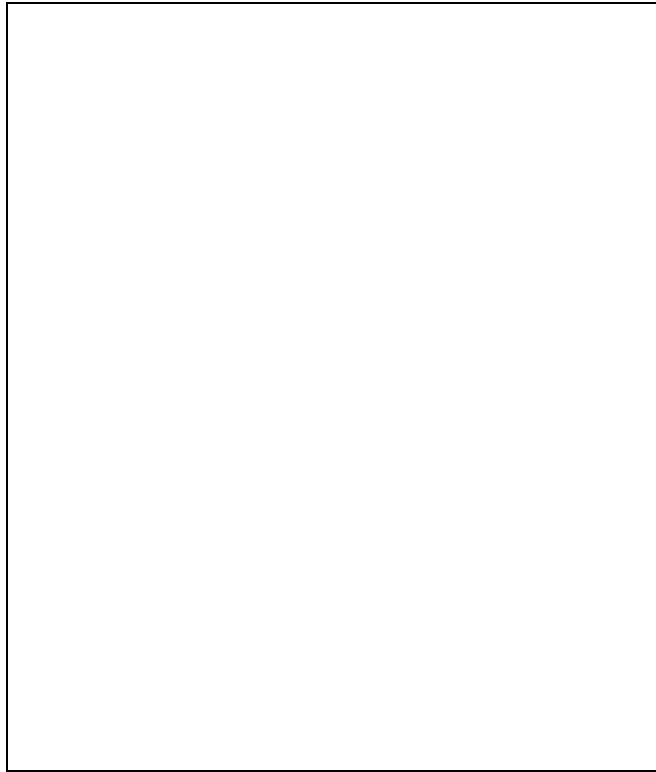
(Francescç Bofill...)

Dibuixa a cada requadre el que diuen els versos

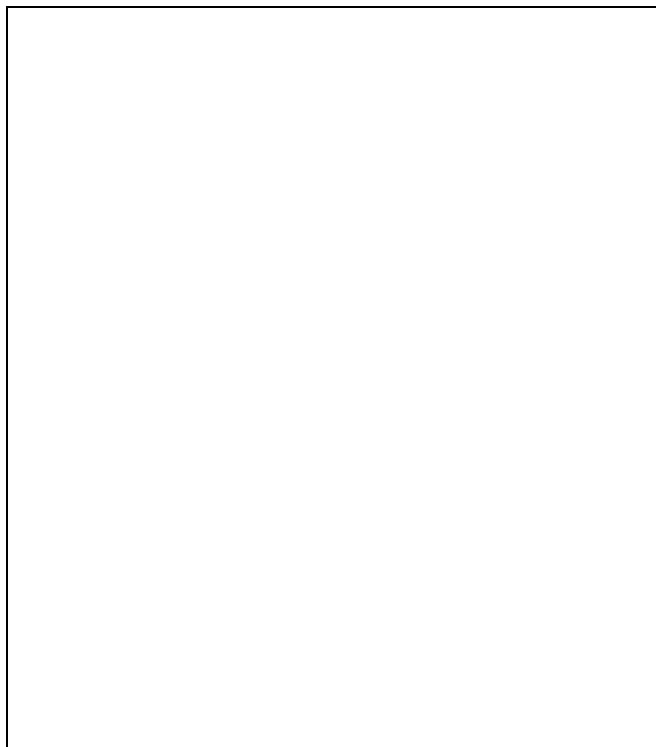
BARCA SARDINERA

La barca vermella
serà la primera
i un vol de gavines
vindrà pel darrera.

Les barques ja arriben:
darrera i davant
gavines i peixos
i vent de llevant.

(Olga Xirinacs)

Fes un dibuix que hi hagi tot el que diu el poema

JO TINC UNA CASETA

Jo tinc una caseta,
una caseta blanca;
té un camí que hi porta
i un jardí amb tanca.

Té una teulada roja
que li fa de capa,
amb una xemeneia
per on el fum s'escapa.

Té una porta verda
i una petita entrada
i una finestra amb vidres
per contemplar la prada.

Ramon Folch i Camarasa

Fes un dibuix que hi hagi tot el que diu el poema

MONA DE CIRC

Amb una mà m'arrapo a l'arbre
amb l'altra aguanto el petitó,
amb l'altra em menjo un plàtan,
i amb l'altra dono el biberó.

I ara mateix – veieu quin cas! –
m'està pujant la picor al nas.

Miquel Desclot

fem una auca

En aquestes etiquetes tens fragments del poema del cargol.

També tens els dibuixos per a fer una auca del cargol.

Retalla les etiquetes i enganxa-les a sota de cada vinyeta de l'auca.

Pinta els dibuixos i ja tindràs l'auca del cargol.

Amb tres gotetes de pluja
enganyaré el cargol

Perquè surti i tregui banya
encara que faci sol.

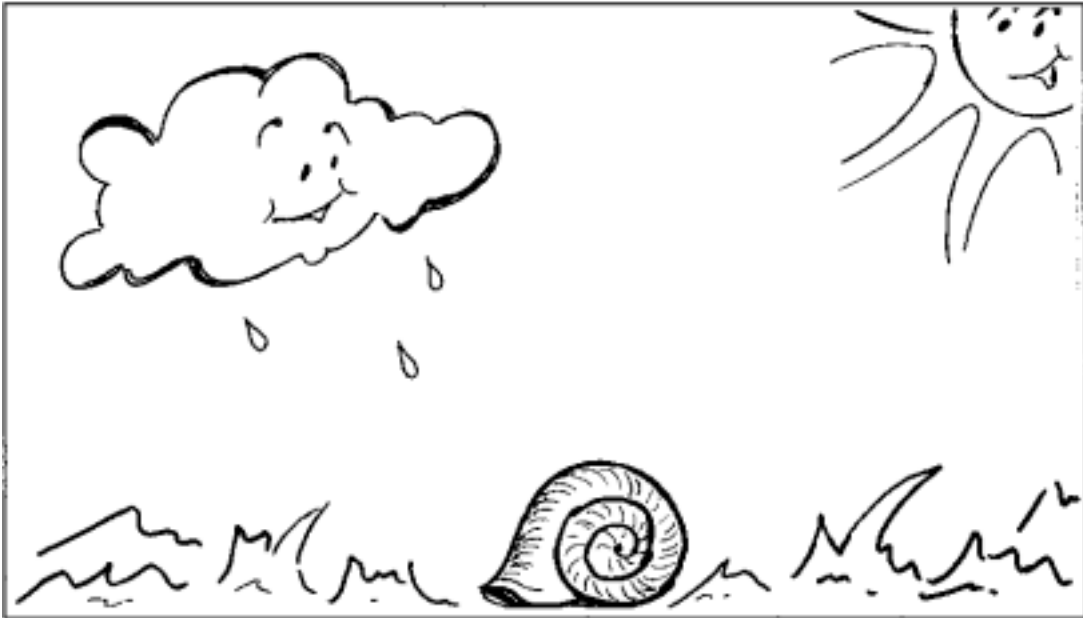
Quan veurà la terra eixuta
es quedarà tot parat,

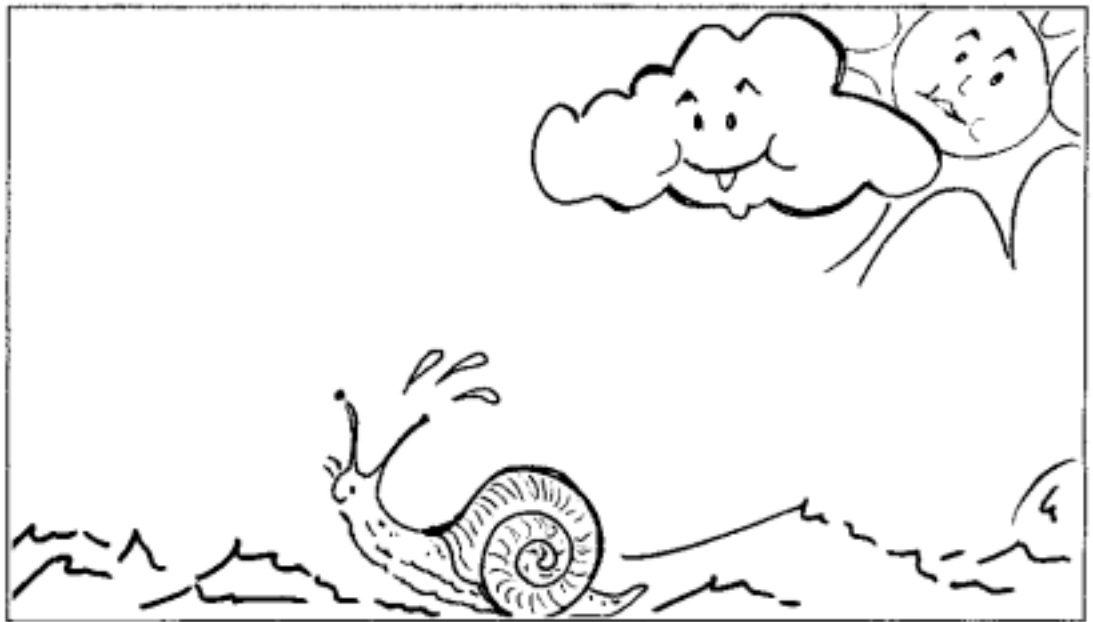
i per més que miri enlaire
no sabrà qui l'ha mullat.

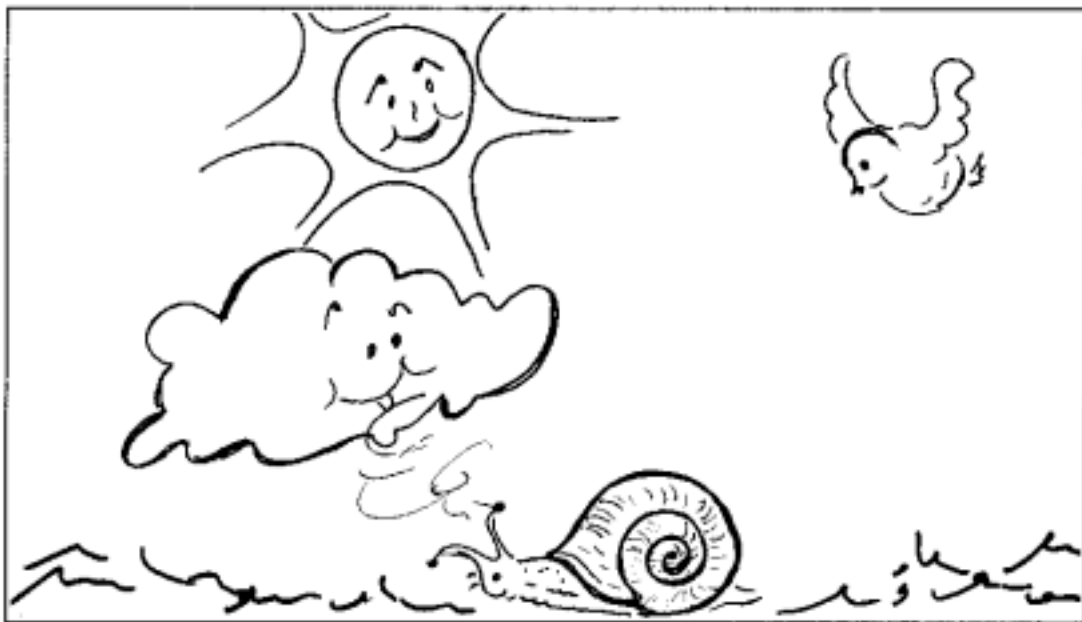
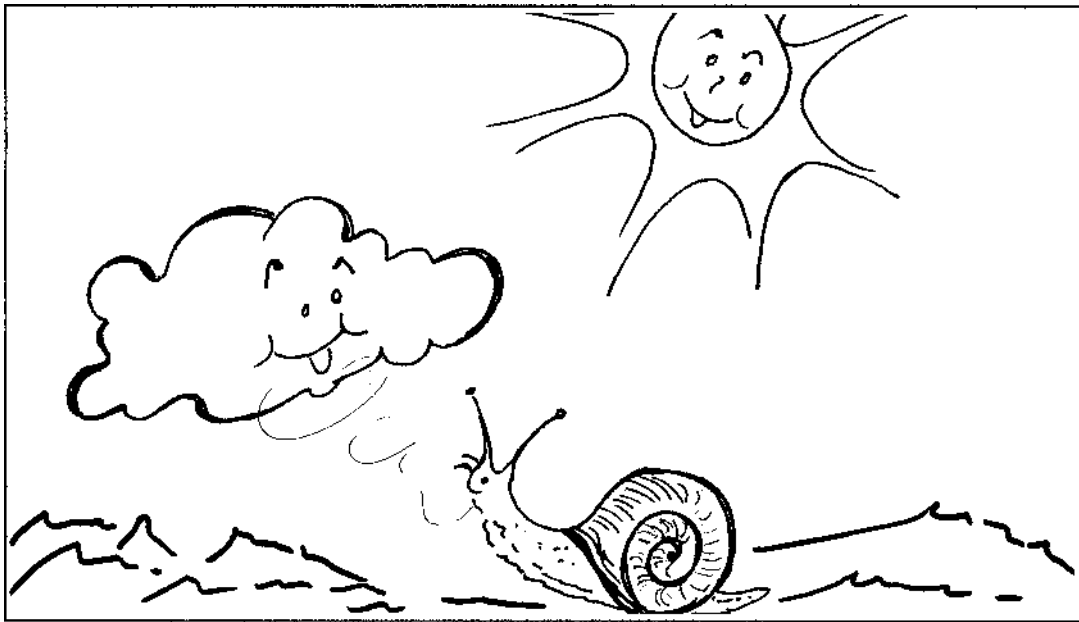
- Sóc jo, cargol! No t'enfadis
No tinc mala intenció;

sols vull veure't, que m'agrades,
tan polit i tan rodó.

L'auca del cargol

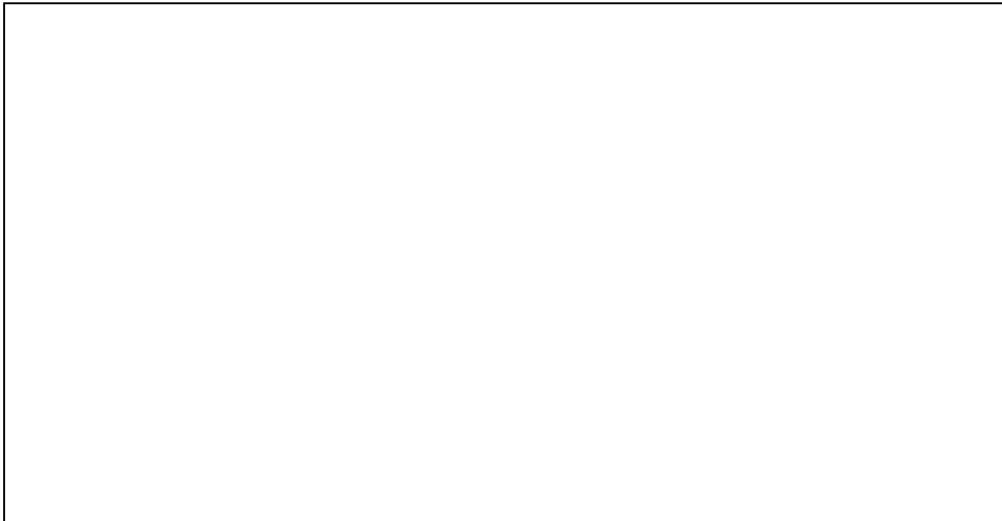

Llegeix el text de sota de cada vinyeta de l'auca i fes el dibuix corresponent al requadre de sobre

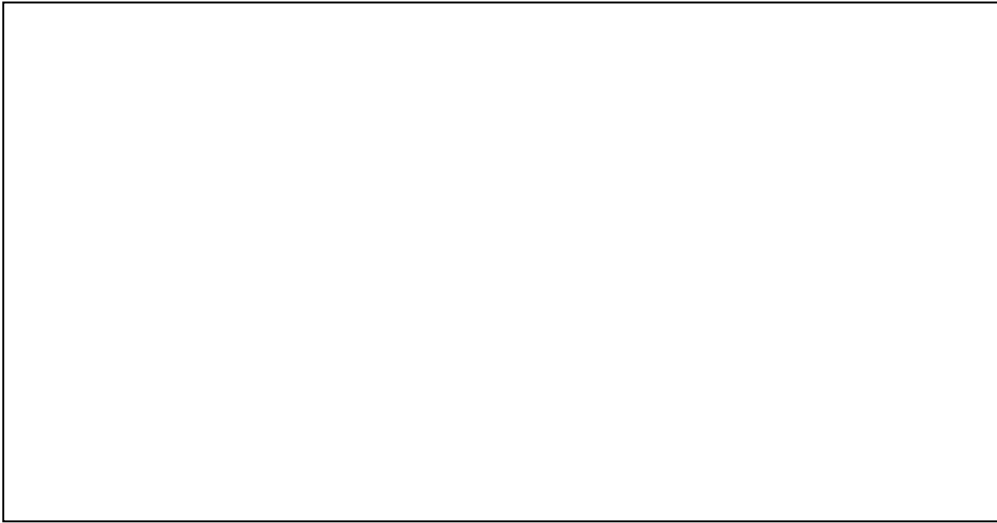
L'auca del cargol

Amb tres gotetes de pluja
enganyaré el cargol

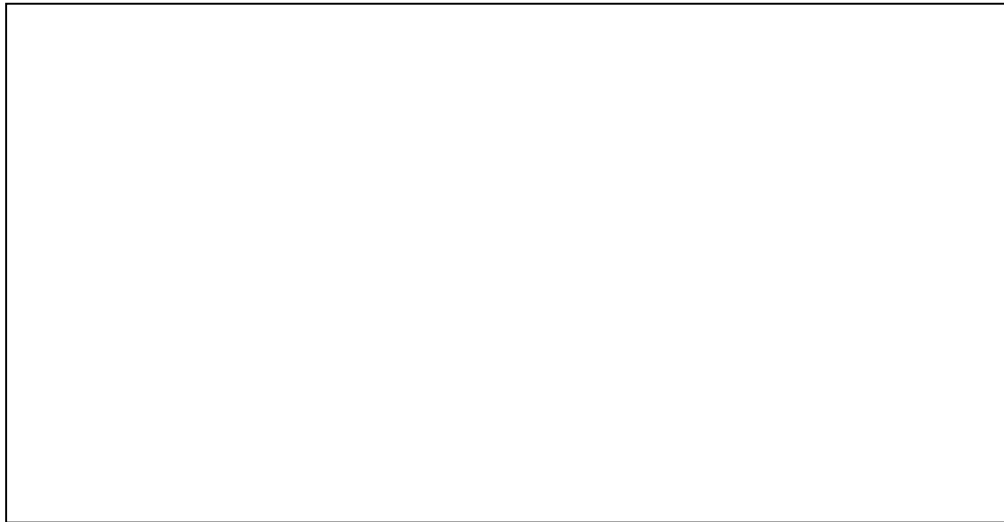
Perquè surti i tregui banya
encara que faci sol.

Quan veurà la terra eixuta
es quedarà tot parat

i per més que miri enlaire
no sabrà qui l'ha mullat.

- Sóc jo, cargol! No t'enfadis
No tinc mala intenció;

sols vull veure't, que m'agrades,
tan polit i tan rodó.

2. Poesia per mirar

El treball d'aquest bloc pretén descobrir la relació entre la imatge visual de la composició i el seu significat, posant en joc els elements gràfics de la paraula; és a dir, treballar les possibilitats visuals que genera una lletra, una paraula, un text... de manera que la imatge arribi primer que la paraula.

La poesia visual no s'ha de treballar només en el full, cal donar-li una dimensió més gràfica, creativa, plàstica...

Com treballar aquest bloc?

1 Les lletres juguen

Fent que les lletres agafin formes a partir d'unes accions, lletres que: s'inflen, floreixen, es desfan, corren...

2 Abecedaris

Dibuixant les lletres buscant una relació entre la forma que tenen i els objectes que et recorden la seva forma.

3 Paraules

Jugant a interpretar paraules-imatge, és a dir, paraules que les seves lletres s'han disposat de tal manera que el mot sencer sigui el dibuix del seu significat.

4 Cal·ligrames

Realitzant composicions, generalment poètiques, en les quals la distribució del text té relació amb el seu contingut.

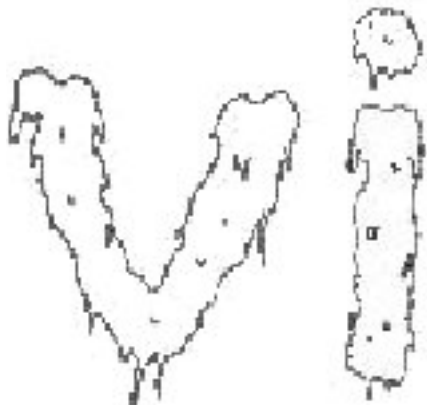
Suggeriments

És un treball un xic difícil per als més petits. Però a través de models podem intentar-ho aprofitant les seves capacitats imaginatives i creatives.

- En qualsevol dels tres apartats: **Lletres que juguen. Abecedaris. Cal·ligrames**, cal fer un treball col·lectiu, amb tot el grup classe per copsar bé els recursos visuals que ens ofereixen les lletres, paraules i els poemes. Fins i tot es pot intentar anar més enllà dels propis models, fent que els alumnes inventin representacions noves.
- Una vegada fet aquest treball col·lectiu es pot passar al treball individual o de petit grup, treball que realitzaran d'una manera més lliure i menys dirigida.
- L'apartat d'interpretar paraules-imatge, per la seva dificultat, és un treball que el podríem fer només col·lectivament. Pot desvetllar la creativitat i la imaginació.

Mira bé aquestes lletres: unes s'inflen, les altres floreixen i les altres es desfan.

Sabries dir quines són cadascuna?

lletres que _____

lletres que _____

lletres que _____

Fes que el teu nom s'inflí.

Fes que el nom d'un amic teu quedi ben florit.

Escriu el nom d'una amiga amb lletres que es desfacin.

Mira aquestes lletres, la seva forma ens ha fet pensar amb altres coses que coneixem:

La **H** són dos amics que s'agafen de les mans.

La **C** és l'auricular del telèfon.

La **M** és una serralada

La **I** és una senyora prima amb barret

Aquest treball l'heu de fer per parelles.

1. Trieu de l'abecedari dues lletres que us agradin.
2. Comenteu amb quines formes us fan pensar cadascuna de les lletres que heu triat.
3. Dibuixeu les lletres amb les formes que us heu imaginat.

Quina paraula representa aquest dibuix?

A veure si descobreixes en aquest dibuix totes les lletres d'aquesta paraula!

Quina paraula representa aquest dibuix?

Quines lletres fan de potes?

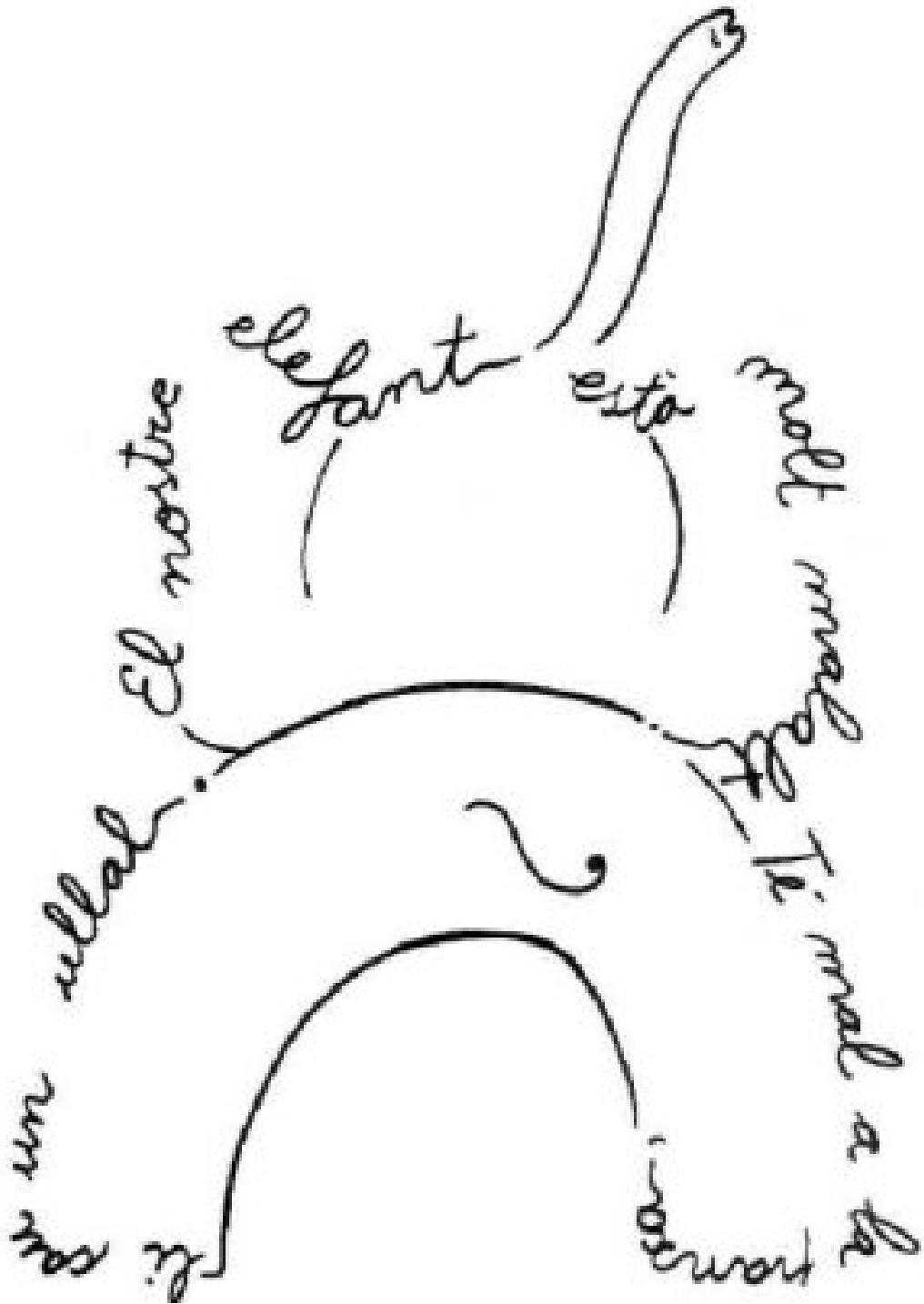

Quina paraula representa aquest dibuix?

A on són les lletres d'aquesta paraula?

Mira, un poema que té forma d'elefant!
Saps per què? perquè explica coses d'un elefant.
Aquesta manera d'escriure un poema és diu:

Cal·ligrama

Escriu aquest poema en forma de cal·ligrama

GRANOTA I GRIPAU

Granota fica't al cove,
gripau fica't al cau!

Joan Amades

Escriu aquest poema en forma de cal·ligrama

ÉS COM UN SOL

La lluna és com un sol
que ha perdut la perruca.

(Adagi provençal)

3. Poesia per jugar

El treball d'aquest bloc ens ha de permetre engrescar als alumnes a que exercitin les seves capacitats imaginatives i creatives per a posar en relleu les possibilitats lúdiques de la llengua.

Com treballar aquest bloc?

1 Acròstics

Serveix per dir una cosa o una paraula de manera que quedi amagada. Aquesta paraula s'escriu verticalment i cadascuna de les seves lletres es la inicial d'una altra paraula o frase.

2 Encadenaments

Treballant poemes, composicions poètiques en les quals una paraula porta a l'altra.

3 Embarbussaments

Treballant composicions o jocs de paraules amb sons que es van repetint i que ofereixen una certa dificultat a l'hora de recitar-los.

4 Endevinalles

Treballant composicions, generalment rimades, que descriuen un enigma i jugar a endevinar-les.

Suggeriments

- Podem escriure en una cartolina o a la pissarra dos o tres Acròstics i ajudar-los a trobar la paraula amagada.

Després intentarem que les descobreixin tot sols

Si es tracta de què els alumnes inventin un Acròstics a partir d'una paraula, només els demanarem que ho facin completant cada lletra amb una paraula. De les activitats plantejades per a treballar aquest apartat, el primer full es pot treballar col·lectivament i el segon per parelles. Cal fer-los adonar que les paraules haurien de tenir relació unes amb les altres, si pot ser.

- Podem donar una frase de manera que l'última paraula serveixi per a començar l'altra frase o vers, i així successivament fins a fer una composició de quatre o cinc versos. Exemple:

**A la plaça hi ha una torre,
la torre té un balcó,
al balcó hi ha una noia,
la noia és com una flor.**

Podríem treballar aquest tipus de produccions oralment. Al començar cal indicar si la farem de tres, quatre o cinc versos, aleshores un alumne comença una frase i els altres companys continuen els altres versos. El mestre pot fer sempre l'últim vers per tal d'arrodonir el poema.

Cal fer-los adonar que si acabem la paraula amb un nom és més fàcil.

- Un altre recurs que podem utilitzar són els embarbussaments. La dificultat que presenten a l'hora de recitar-los pot representar un bon exercici de dicció respecte a l'ús de determinats sons de la llengua.

Per començar en presentarem uns quants i ens entrenarem a dir-los en veu alta i a un ritme adequat. En tenim exemples a l'apartat **embarbussaments** del recull de poemes del cicle inicial.

Després podem demanar que, en petit grup, se n'inventin de nous a partir d'un so: [p], [r], [t] ... Al fer aquesta activitat, els pot ajudar si primer fan un llistat de paraules amb aquell so i després les lliguen per fer l'embarbussament

- Un altre recurs que podem utilitzar són les endevinalles, sovint estan escrites en forma rimada i a la vegada es converteixen en un joc per a petits i grans.

Tenim exemples a l'apartat **Endevinalles** del recull de poemes del cicle inicial.

Al començament ho podríem treballar oralment i com un joc. Després podríem observar com són fetes i engrescar als alumnes a que n'inventin algunes, en petit grup. És important que vegin la necessitat de què no puguin tenir més d'una solució. Aquestes es poden llegir als altres companys perquè les endevinin.

Solucions: el paó; l'arc de Sant Martí; la lletra A; la lletra I

A veure si trobes les paraules amagades!

Juguen
Onades,
Sempre
En cadena,
Plegades.

Ruc
Orellut
Surt
Al camp.

Ja saps quines són les paraules amagades? Escriv-les.

_____ i _____

Ho tornem a provar?

Porta
Oberta
El gat
Miola
A la teulada

Coca
Ensucrada
Li agrada

Escriu les paraules amagades.

_____ i _____

Ara entre tots amagarem aquestes paraules.

G _____

A _____

T _____

R _____

O _____

C _____

A _____

M _____

A _____

R _____

I _____

A _____

Busca un company i entre els dos amagueu les paraules

G _____

O _____

S _____

J _____

O _____

A _____

N _____

C _____

L _____

A _____

R _____

A _____

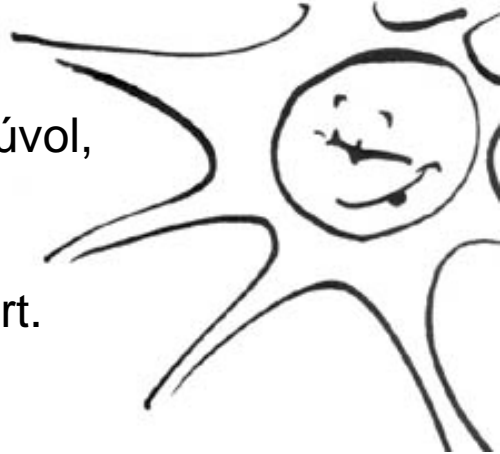
Completa aquest poema encadenat.

Si avui sortís el sol,

el _____ espantaria el núvol,

el _____ cridaria el vent,

i el _____ xiularia ben fort.

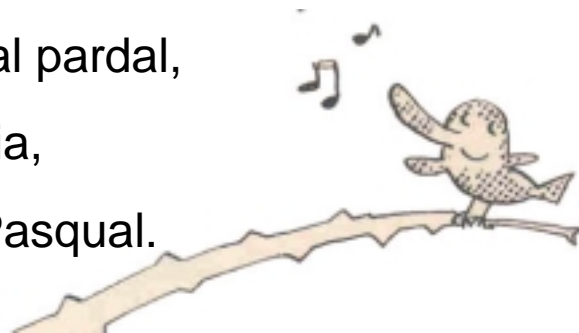
A veure si també completes aquest!

Si jo cantés una cançó,

una _____ per al pardal,

el _____ cantaria,

_____ per en Pasqual.

Ordena aquest poema encadenat.

Al jardí hi ha una rosa,
el Magí me l'ha donat a mi.
la rosa és del veí,
el veí li ha donat al Magí,

I aquest, el saps ordenar?

el riu porta fulles,
el sol brilla damunt del riu,
Ja surt el sol,
les fulles de la tardor.

Llegeix aquest embarbussament

Paula, para la taula,
para-la bé,
que el pare ja ve.
Que la pari en Pere
que a mi no em va bé.

Quin so es repeteix en aquest embarbussament? _____

Busca't un company o companya i inventeu-vos un
embarbussament amb el so [t]

Llegeix aquest embarbussament

El xèrif

té mal a la panxa

perquè ha menjat

xocolata amb xurros.

Quin so es repeteix en aquest embarbussament? _____

Busca't un company o companya i inventeu-vos un
embarbussament amb el so [**d**]

Què divertides són les endevinalles! oi?.

A veure si encertes aquestes:

Sóc un animal
i quan desplego el rossegall,
diu que semblo una princesa
fent la seva entrada al ball.

solució: _____

Ja ho veus no és sempre igual
però té molts colors,
a vegades és més llarg
i algun dia en surten dos.

solució: _____

I com que és tan divertit,
dues més te'n dic!

Sóc a la llar i no em cremo
sóc a l'aigua i no em mullo,
sóc a l'aire sense caure
i sóc al fang i no m'embruto.

solució: _____

Un palet molt dret,
i al cap un barretet.

solució: _____

Busca't un company i entre els dos us inventeu dues endevinalles.

Després les llegiu en veu alta perquè els altres les endevinin.

Com és fa?

1. Penseu un animal, un objecte, un astre o el què vulgueu.
2. Després heu de fer dues o tres frases que expliquin com és, sense anomenar-lo, per a donar pistes

I ja tindreu l'endevinalla!

4. Com sonen els poemes?

En els poemes, les paraules es combinen per a crear una significació que sorprèn al lector. Aquesta força expressiva es pot reforçar amb l'ajut del ritme, la rima, la llargada dels versos i la repetició de sons.

Com treballar aquest bloc?

EL RITME:

1 Repeticions

Treballant poemes que remarquin el ritme amb la repetició de paraules.

Hi ha versos construïts a partir de la repetició d'uns sons o paraules per tal de produir un efecte determinat que té a veure amb el significat del poema.

2 Versos curts i versos llargs

Llegint i recitant poemes amb versos curts i llargs per descobrir que:

Sovint els versos curts donen un ritme ràpid i alegre al poema.

En general, els versos llargs serveixen per a donar la impressió de calma, de lentitud de tranquil·litat.

3 El ritme del llenguatge de cada dia

Observant que el llenguatge que fem servir per dir-nos les coses també té un ritme determinat en funció de la intenció en què es diu el missatge.

4 El ritme de les cançons de jugar

Observant que les cançons de joc, generalment, tenen un ritme molt marcat. Aprenent, tot jugant, cançons de triar o jocs de rotllana i adonar-se de què el seu ritme ens marca el gest de comptar o de marcar el pas.

5 Poemes que es poden cantar

Treballant i cantant poemes que tenen un mateix ritme o estructura rítmica i adonar-se de què es poden cantar amb la mateixa melodia encara que es tractin de poemes diferents.

LA RIMA:

La repetició de sons a final dels versos també contribueix a la música del poema.

1 Rodolins

Llegint i escrivint composicions de dos versos que rimen, sovint de caire humorístic o enginyós. El seu ús fa que desvetllin les ganes de jugar amb les paraules.

2 Versos que rimen

Llegint, recitant, observant poemes que rimen.
Buscant entre tots, quines són les paraules que rimen d'alguns poemes.

Suggeriments

- Les repeticions en els poemes ens poden servir per a treballar el ritme. Tenim exemples clars d'aquest recurs en els següents poemes del recull:
Pluja , L'arc de Sant Martí, La porta oberta, L'Estiu, Les roses franques, L'escarabat, Les formigues, El grill, El mosquit, La puça, Mireu els meus ànecs, Tinc un conill, L'eriçó, L'abella, Sant Jordi.
Per adonar-se d'això, cal treballar-ho oralment, recitant i cantant els poemes.
Si ho volem treballar per escrit, aquest recurs pot servir com exercici d'atenció i concentració.
- Per a treballar aquest recurs podem servir-nos dels següents poemes:
poemes curts: ***La tempesta, L'estiu, Ametller, el grill, La puça, El cargol, L'eriçó, La cuca de llum.***
poemes llargs: ***La nit, Els estels brillen, Març, marçot, La porta oberta, L'apagallums, Mona de circ, El cargol, Respostes, Jo tinc una caseta, El camí.***
Podem fer un treball auditiu a través de la lectura en veu alta i la recitació de poemes per tal de copsar la diferència de ritme entre els versos curts i els versos llargs.
- Podríem demanar als alumnes de quina manera parlen quan estan enfadats, quan estant contents, quan estan cansats, quan volen demanar alguna cosa..
Donar un llistat de frases que a vegades diem quan parlem i llegir-les amb ell ritme adequat i amb bona entonació.
- Podem treballar aquest recurs realitzant els jocs cantants que hi ha a l'apartat **cançons i jocs** del recull de cycle inicial: ***El gall i la gallina, Què hi portes?, Els quatre llauradors.***
Aquesta activitat també es pot compartir amb l'àrea de música o dansa.
- Podem treballar poemes que pel fet de tenir una mateixa estructura rítmica poden ser cantats amb la mateixa melodia. Trobarem exemples d'aquest recurs a l'apartat **Cançons i jocs** del recull de cycle inicial: ***Un cigró i Quatre pedres; Plou i fa sol i Peu polidor; Pastoret, d'on vens? i El gegant del pi; Roda, moliner i Cançó de serrar bigues.***
Aquesta activitat també es pot compartir amb l'àrea de música o dansa.

- Per començar, podríem llegir alguns rodolins i observar la rima dels seus dos versos. Trobarem exemples de rodolins en els poemes de l'apartat **Estacions** del recull de cicle inicial: **El curs de l'any a través de les dites**. I també a l'apartat **Menjars**, on hi trobarem poemes formats per la successió de rodolins.

Podem donar dues columnes de paraules de manera que les de la primera columna rimin amb les de la segona i demanar que les relacionin.

Després podem donar rodolins incomplets i que els alumnes els completin a partir d'un llistat de paraules.

Finalment podem provar si són capaços de inventar-se algun rodolí sencer.

- Com que ja haurem treballat la rima amb els rodolins, podem completar-ho buscant les paraules que rimen dins d'un poema. Aquest treball d'observació de la rima és bo començar-lo col·lectivament.

També podem fer completar versos rimats posant les paraules que falten.

Aquestes paraules les tindran en una llista, només hauran d'escollir quina és

Si creiem que els alumnes tenen capacitat per inventar les paraules que falten, no cal donar el llistat.

En aquest poema hi ha paraules repetides

BALL RODÓ DE LA BICICLETA

Bici roda
roda bici,
a la moda
d'en Maurici;
cleta roda
roda cleta,
a la moda
de la Teta;
bici roda
roda cleta,
roda roda
bicicleta.

Miquel Desclot
(Oi, Eloi?)

A veure si les trobes totes. Compta-les bé!

Quantes **bici**? _____ Quantes **roda**? _____

Quantes **cleta**? _____ Quantes **moda**? _____

Dues d'aquestes paraules que s'han ajuntat; saps què diuen juntes? _____

Xxt!, Xxxxt! Ja arribat l' hora de dormir.

Son, son, veni, veni, veni;
Son, son, veni, veni, son.
Si la son venia, jo m'adormiria
si la son ve,
jo m'adormiré.

Popular

En aquest poema hi ha paraules repetides. Si les dius fluixet i a poc a poc, sembla que et vingui la son.

Quantes vegades hi ha la paraula **veni**? _____

Quantes vegades hi ha la paraula **son**? _____

Subratlla amb un color la paraula que es va repetint en aquest poema:

Amb el rigo, rigo, rigo;
amb el rigo, rigo, rago;
que l'aigua és fresca,
fresca i regalada

Popular

Us ajunteu dos o tres companys i llegiu aquestes frases i poseu-vos d'acord amb quin ritme i entonació s'haurien de dir.

Ostres, quin gol!

Per favor, pare! jo hi vull anar.

Demà me'n vaig a Menorca.

No en vull més! No tinc gana.

Això no és veritat!

Quants anys tens?

Vindràs tard?

Ves en compte, no l'aixafis!

No tinc son!

Jo també vull jugar.

La pel·lícula d'ahir era boníssima!

Xxt, que et sentiran!

No ho faré.

Aquí tens dues columnes de paraules que rimen, relaciona-les.

color	regalim
raïm	flonja
balcó	blanca
fortuna	▲ tardor
taronja	claror
vent	viu
branca	furient
fort	terrats
gats	port
estiu	lluna

Encercla les paraules que rimen d'aquest rodolí.

Conec una noia que es diu Roser
que fa col·lecció de ninots de paper.

Aquí tens uns rodolins que han perdut alguna paraula.
Les paraules que falten les trobaràs a la llista del final.

Aixequen-vos de matí
i veureu el sol _____.

A l'estiu, en Feliu
caça mosques mentre _____.

Ametller, el primer,
t'empolaines pel _____.

En Pere és un noi de la colla
que sempre vol jugar a trencar _____.

La Berta surt al carrer
i saluda al _____.

carter, escriu, sortir, l'olla, gener

Busca un company per treballar junts.

Entre els dos inventeu-vos un rodolí que parli d'un company o companya de la classe.

I un altre que parli d'un animal.

Llegeix el poema i encercla les paraules que rimen d'un mateix color.

L'ERIÇÓ

L'eriçó
és rodó
cap per vall
un raspall.

L'eriçó
no té por:
quan ve el gat
l'ha punxat.

F. Bofill; A. Puig; F. Serrat

Fes el mateix en aquest poema

LA SARGANTANA

La sargantana s'enfila,
s'enfila paret amunt.
De mosquits, en menja un munt
i de mosques una pila.

Popular

Aquest poema ha perdut algunes paraules, a veure si el pots completar. Trobaràs les paraules a baix.

QUI ÉS?

Qui l'endevina?

Fa sopa _____.

Qui l'ha pescat,

tan ? _____.

Ens fa ganyotes

amb les _____.

Li diuen rap,

tothom ho _____.

malcarat, sap, dentotes, fina

5. Com és el llenguatge dels poemes?

En aquest bloc treballarem alguns aspectes del llenguatge poètic.

Com treballar aquest bloc?

1 Comparacions

Fent com fa el poeta, comparant una cosa amb una altra que s'hi assembla.

2 Personificació

Observant poemes en els quals el poeta ha donat vida als elements, als objectes, atribuint-los accions que fan els éssers vius

3 Amb qui parla el poeta

Observant com el poeta , a vegades, parla amb els elements que apareixen en el poema.

Suggeriments

- Podem treballar la comparació de diverses maneres:

*el sol vermell com una magrana
les veles semblen flors del mar
la lluna tan blanca, sembla de paper
la tela de l'aranya és com si fos d'or
rodona com una cirera
color de vi, color de plata...*

Trobareu exemples de comparacions en els següents poemes: **La lluna; De matí; La nit; Hivern; El taronger; Flors del mar; L'apagallums; L'aranya; Papallona; Tocar-cel, La pilota; Cançó del tren de Cardedeu.**

Treballar molt i de diverses maneres la comparació ajuda a poder entendre, més endavant, la metàfora.

Treballar oralment les comparacions d'aquests poemes pot ajudar a enriquir molt el seu vocabulari i a saber utilitzar aquest recurs quan intentin fer les seves produccions.

L'activitat que proposa que pintin el requadre del color que tenen expressat al costat amb paraules, també es podria fer al revés: donar un quadrats pintats de colors matisats i que els alumnes escriguin el color amb el matís que creguin més encertat o amb una comparança (color de vi, color de palla, gris com el fum...)

- Un altre recurs que podem treballar oralment és la personificació que els poetes fan amb alguns elements, donant-los vida.

Exemples d'aquest recurs els podem trobar en els poemes: **La lluna; La porta oberta; La tardor; Hivern; La font; Ametller; Les veus; L'aranya; Gratacels; Les joguines; La bústia; Semàfor.**

- També podem treballar oralment, el recurs que sovint utilitza el poeta de parlar amb els elements que surten en el poema.

Exemples d'aquest recurs els podem trobar en els poemes: **Sol, vine; El sol; Estrella de la fortuna; Quan sóc al llit; Flor del mar; Papallona; Marieta; Gratacels; Bústia; La torradora.**

Llegeix aquests poemes i respon les preguntes.

DE MATÍ

Aixequeu-vos de matí
i veureu el sol sortir
vermell com una magrana.

Llorenç Riber

Per què compara el sol amb una magrana? _____

PAPALLONA

Papallona que revoles
per les branques del roser,
¿ets el pètal d'una rosa
o una ocella de paper?

Miquel Desclot

El poeta compara la papallona amb dues coses, quines són? _____

Pinta aquests requadres del color que hi ha al costat.

vermell morat

color de robí

verd pujat

color de palla

blau marí

daurat

negre com el carbó

Completa aquestes frases fent una comparació.

Aquest escarabat és _____

Tinc tres pollets _____

He collit una rosa _____

He vist el sol sortir _____

Mira la lluna _____

El fred m'ha deixat el nas _____

Llegeix aquests poemes.

LA ROSELLA

Muntanyes que teniu
moltes plantes, moltes herbes
i altres flors:
la rosella és la més bella de les flors.

Joan Amades

Amb qui parla el poeta? _____

QUAN SÓC AL LLIT

Quan sóc al llit
només trec el nas
i li dic al fred:
no m'enganyaràs!

(Popular)

Amb qui parla el poeta? _____

6. Fem poemes

El treball d'aquest bloc ens ha de permetre engrescar als alumnes a crear les seves pròpies produccions poètiques.

Com treballar aquest bloc?

1 Poema a partir d'una imatge

Agafant una imatge suggeridora com a font d'inspiració del tema i contingut del poema.

2 Poemes mutilats

Completant poemes incomplets

3 Posant a la pràctica qualsevol recurs dels que s'hauran treballat en els altres blocs.

Suggeriments

- A partir d'una imatge impresa o projectada (diapositiva), fer prèviament tot un treball oral de lectura d'imatge: *què hi veiem?; què ens fa pensar?; observar els colors; quines sensacions sentim?...*
Abans de què l'alumne passi al treball escrit, hauríem de fer un treball de vocabulari: noms, verbs i, d'una manera especial, els adjectius. Treballar també les comparacions...; donar el màxim de recursos per enriquir el seu vocabulari abans de començar a escriure el poema.
- Donar un conjunt de tres o quatre dibuixos que tinguin una petita història¹ com a fil conductor. Treballar oralment de la història, el vocabulari, adjectius, comparacions... Després demanar que escriguin una frase poètica a sota de cada dibuix. Finalment se'ls fa escriure les quatre frases juntes i hauran fet un poema.
El mateix es pot fer demanant que en lloc d'una frase hi escriguin un rodolí, seguint el mateix procés els quedarà un poema rimat.
- Podem donar un poema en el qual hi hem fet desaparèixer algunes paraules, i demanar que el completin. Les paraules les tindran en una llista en el mateix full.
- Es poden fer produccions pròpies a partir de tots els recursos treballats en els altres blocs.

¹ Abans de l'activitat hi trobareu la història representada pels dibuixos.

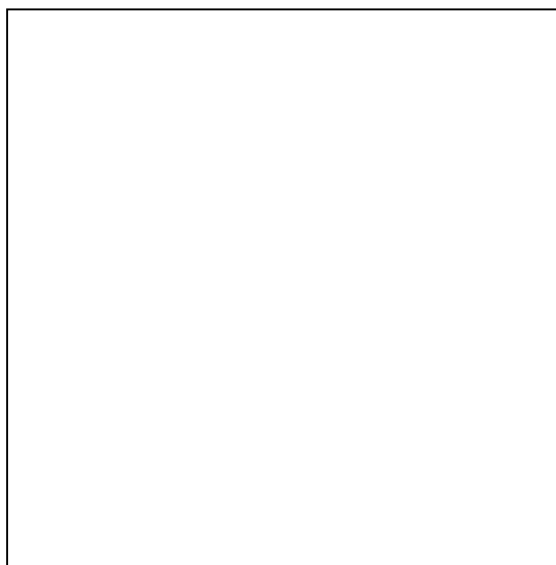
Aquí tens quatre imatges, trien una per fer un poema.

Retalla i enganxa la imatge que has triat.

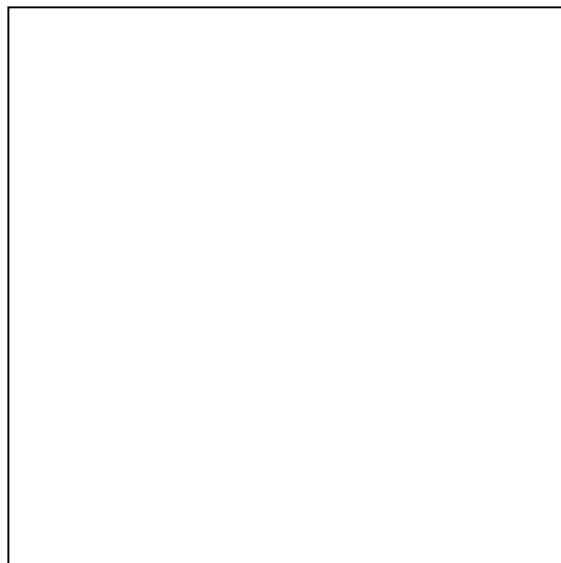
Observa-la bé i fes un poema que expliqui el que hi has vist.

Recorda't de posar-hi el títol.

Si t'ha agradat fer de poeta, pots fer el mateix amb les altres imatges.

També ho pot fer amb una imatge triada per tu.

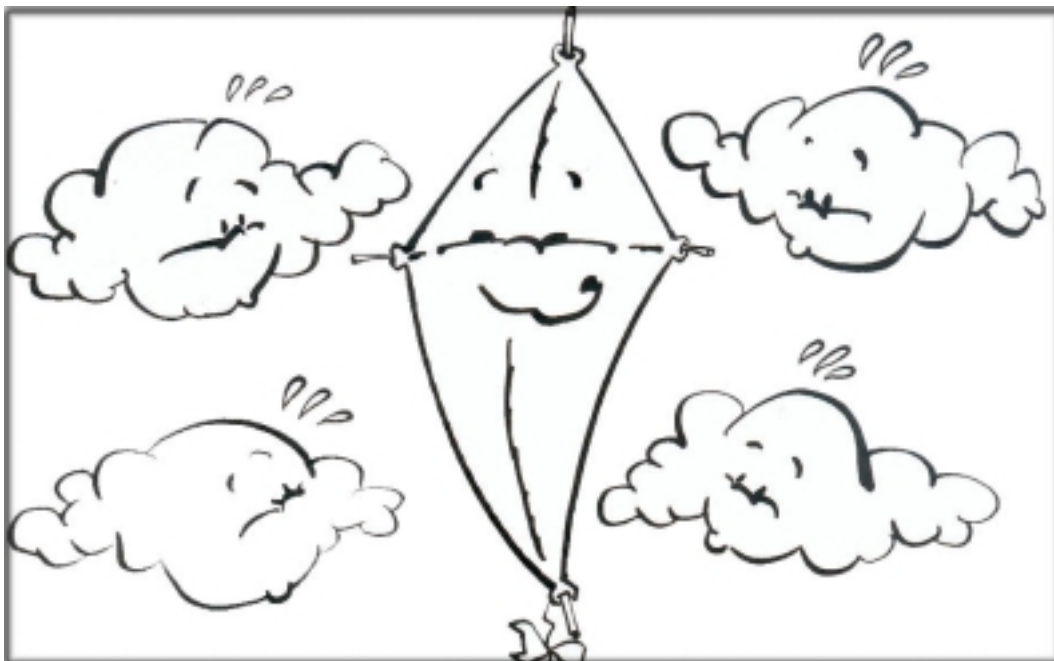
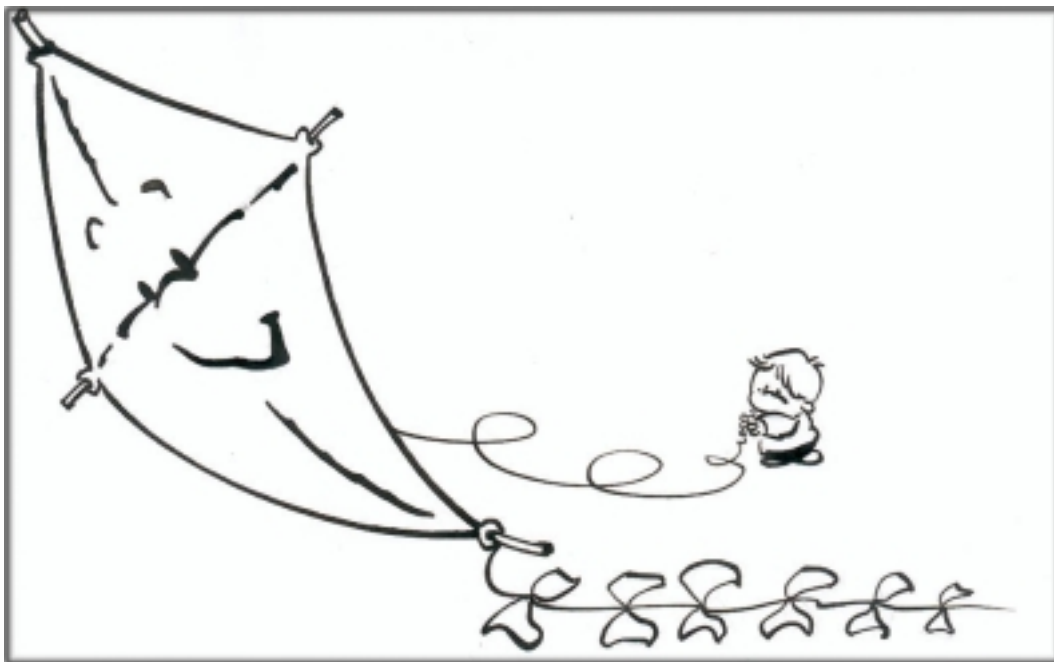
Conte de l'Estel

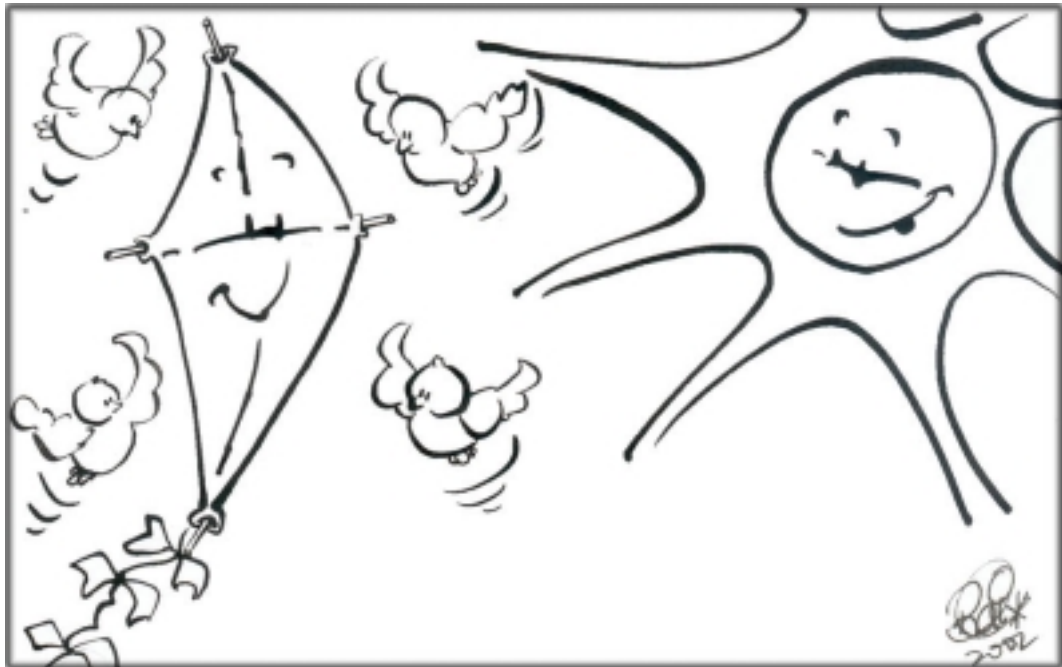
Estel de paper, et vas enlairant,
el fil que em demanes jo et vaig donant,
els núvols et miren amb cara d'espant.

Et manquen les ales, estel de paper
i com les gavines tu voles també.

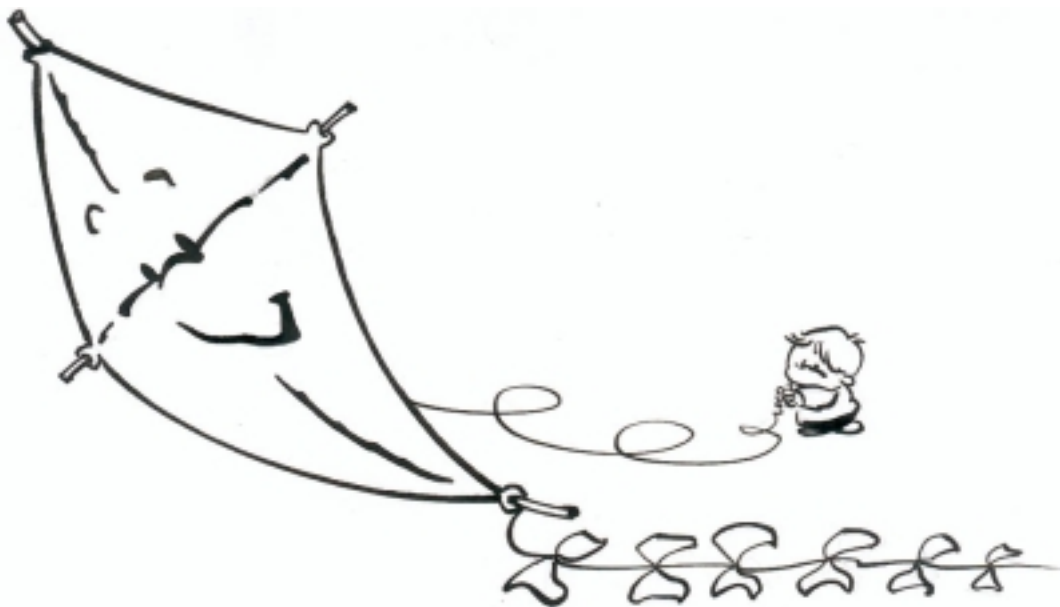
L'airet et venteja, t'acaronà el sol
tu te'l mires i li dius: no et deixaré sol.

Fes una frase poètica a sota de cada dibuix

Escriu els quatre versos junts i et sortirà un poema.
Inventat un títol per al poema.

El poema ha perdut paraules, busca-les i posa-les al seu lloc.

EL POLLET

Voldria saber què diu
el _____ quan fa “piu, piu” ...
Si té gana, si té set,
si pateix calor o _____;
si està trist, si està _____,
si m’entén o no m’entén.

Si ell no sap _____,
hauré d’aprendre a piular.

pollet, fred, content, parlar

dibuix del poema:

Aquí tens dos poemes que parlen del sol:

Un indica que és la tarda, quan comença a fer-se fosc. Li poses per títol **EL CAPVESPRE**

L'altre el dematí, just quan comença a fer-se de dia. Li poses per títol **LA MATINADA**

Aixequen-vos de matí
i veureu el sol sortir
vermell com una magrana.

El sol se'n va
i encara veig
als cims
el seu últim adéu.

Al costat de cada poema fes-hi un dibuix.

Conte de la tortuga

Jo tinc una amiga que mai té pressa,
viu a la intempèrie i no sent el fred.

Treu el cap que amaga dins la carcassa,
i enjogassada em pica l'ullet.

A l'estiu busca l'aigua fresca,
la meva tortuga gansonejant.

De l'herba que dansa en mig de les plantes,
La panxa se n'omple i tira endavant.

Fes un rodolí a sota de cada dibuix

Escriu els quatre rodolins junts i et sortirà un poema.
Inventa't un títol per al poema.

